

NATO'NUN VILNIUS ZİRVESİ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ DİNAMİKLERİ

“

Küresel siyasetin askerî istikrarsızlık, ekonomik sorunlar ve jeopolitik gelişmeler ile meşgul olduğu bir dönemde düzenlenen NATO zirvesinde Avrupa'nın ve Batı güvenlik mimarisinin geleceğine yönelik kritik kararlar alınırken bu konularda yapıcı bir tutum izleyen Türkiye, NATO'nun hayati üyelerinden birisi olduğunu bir anlamda yeniden teyit etmiş oldu.

”

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCİ

Başkan Yardımcısı ORSAM

2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında Türkiye, dış politikadaki dinamik ve çok boyutlu tutumunu devam ettiriyor. Bu durum 11-12 Temmuz 2023 tarihlerinde Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta düzenlenen Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Liderler Zirvesi'nde kendisini tekrardan gösterdi. İsveç'in üyeliği ve Ukrayna'ya destek konularının gündemi oluşturduğu zirvede her iki konuda

da belirleyici aktörlerden olan Türkiye öne çıkan ülke konumundaydı. Küresel siyasetin askerî istikrarsızlık, ekonomik sorunlar ve jeopolitik gelişmeler ile meşgul olduğu bir dönemde düzenlenen NATO zirvesinde Avrupa'nın ve Batı güvenlik mimarisinin geleceğine yönelik kritik kararlar alınırken bu konularda yapıcı bir tutum izleyen Türkiye, NATO'nun hayati üyelerinden birisi olduğunu bir anlamda yeniden teyit etmiş oldu. Öyle ki başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere birçok ülke yönetimi Türkiye'nin tutumunu

olumlayan açıklamalar yaparken Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğine teşekkür etmişlerdir.

“

NATO zirvesi boyunca gerçekleştirdiği temaslarla Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki Türkiye heyeti yoğun bir diplomasi trafiği yürütmüştür. Bu çerçevede, Vilnius'ta NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ve İsveç Başbakanı Ulf Kristersson ile Cumhurbaşkanı Erdoğan bir araya gelmiş ve yaklaşık 1,5 yıldır devam eden bir sürecin ardından Türkiye'nin İsveç'in NATO üyelik başvurusuna yönelik pozisyonu olumlu yöne evrilmiştir.

”

Bütün bu gelişmelerin yanında Türk dış politikasının yeni dinamikleri de NATO zirvesi kapsa-

mında tekrar ifade edildi. Özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile birlikte tekrar dünya siyasetindeki en büyük ve en kalıcı askeri ittifak olarak ön plana çıkan NATO Liderler zirvesinde birçok konu başlığı Türkiye ile ilgiliydi. Bu kapsamda Türkiye'nin İsveç ve Ukrayna'nın NATO'ya üye olma planlarına yönelik pozisyonu, Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinin geleceği, Ankara-Moskova ilişkileri ve Batılı ülkelerin bu konudaki yaklaşımları, ABD'nin Türkiye'ye F-16 savaş uçaklarının teslimatı başta olmak üzere Ankara-Washington arasındaki olumsuzlukların giderilmesi ve son olarak Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Sava-

şı'nın çözümündeki yapıcı rolü ve adımları gibi konular zirvede öne çıkan başlıklar arasındaydı.

İSVEÇ'İN NATO ÜYELİĞİ

NATO zirvesi boyunca gerçekleştirdiği temaslarla Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki Türkiye heyeti yoğun bir diplomasi trafiği yürütmüştür. Bu çerçevede, Vilnius'ta NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ve İsveç Başbakanı Ulf Kristersson ile Cumhurbaşkanı Erdoğan bir araya gelmiş ve yaklaşık 1,5 yıldır devam eden bir sürecin ardından Türkiye'nin İsveç'in NATO üyelik başvurusuna yönelik pozisyonu olumlu yöne evrilmiştir.

Bu kapsamda, Cumhurbaşkanı Erdoğan İsveç'in üyelik başvurusunun ekim ayında açılacak olan TBMM'ye getirileceğini ifade etmiş ve son kararın Meclis tarafından verileceğini vurgulamıştır. Bununla birlikte İsveç'in de YPG/PKK ve FETÖ terör örgütleri ile mücadele konusunda Türkiye'ye güvenceler verdiği, aynı zamanda Türkiye'yi Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinde vize serbestisi ve gümrük birliği konularında destekleyeceği ifade edilmiştir. Daha öncesinde çeşitli güvenceler ve yol haritaları konusunda anlaşılması üzerinden Finlandiya'nın NATO'ya katılımına onay veren Türkiye, sorumlu bir küresel aktör olarak İsveç'in de NATO'ya katılımına yeşil ışık yakmıştır.

“

Türkiye, F-35 savaş uçakları konusundaki sorunların ardından F-16 filosunu modernize etmek ve F-16 savaş uçaklarının sayısını artırarak hava kuvvetlerini güçlendirmek istiyordu. Dolayısıyla Vilnius Zirvesi ile birlikte Türkiye-ABD arasındaki dikkat çeken sorunlardan bir tanesinin de çözülmesi konusunda önemli aşama kaydedilmiştir.

”

F-16'LARIN TESLİMATI VE AB ÜYELİĞİ

Bunun yanında NATO zirvesi kapsamında Türk dış politikasındaki önemli meselelerden birisi olan ABD ile ilişkiler de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündemindeydi. Son yıllarda Türkiye'ye yüksek teknoloji savunma sanayi ürünleri tedariki

konusunda çekimser bir durum benimseyen ABD'ye bu anlamda Ankara'nın rahatsızlığı birinci elden iletileme imkânı bulunmuştur. Zirve kapsamında ABD Başkanı Joe Biden ile Cumhurbaşkanı Erdoğan arasında gerçekleştirilen görüşmede bu rahatsızlıklar dile getirilirken ABD'nin tutumunu değiştirmesi istenmiştir. Nitekim görüşme sonrasında yapılan açıklamalarda Biden yönetiminin po-

zisionunu değiştirmeye yanaştığı ve özellikle F-16 savaş uçaklarının Türkiye'ye teslimatının gerçekleştirilmesi konusunda güvence verdiği belirtilmiştir. Türkiye, F-35 savaş uçakları konusundaki sorunların ardından F-16 filosunu modernize etmek ve F-16 savaş uçaklarının sayısını artırarak hava kuvvetlerini güçlendirmek istiyordu. Dolayısıyla Vilnius Zirvesi ile birlikte Türkiye-ABD arasındaki

dikkat çeken sorunlardan bir tanesinin de çözülmesi konusunda önemli aşama kaydedilmiştir.

Finlandiya'nın daha öncesinden, İsveç'in ise Vilnius'ta NATO üyesi olmasının önünde görünür engel kalmaması, ABD ile girilen ikili diyalogların pozitif hâle gelmesi gibi meselelerinin yanı sıra Cumhurbaşkanı Erdoğan, Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis ile

de bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme sonrasında yapılan açıklamalarda Türk dış politikasındaki sorunlu ilişkilerin onarılması eğilimi kapsamında Yunanistan ile de yeni bir pozitif iklime girildiği duyurulmuştur. Bu çerçevede, Türkiye-Yunanistan ilişkilerindeki "sorunların sihirli bir şekilde hemen çözülmediğini" ifade eden Miçotakis, iki ülkenin gerçekleştirdiği toplantının Türk-Yunan ilişkilerinin

yeniden başlatılmasına yönelik iradeyi yansıttığını ifade etmiştir. Yakın zamana kadar karşılıklı sert açıklamaların yapıldığı Ankara-Atina hattında önümüzdeki dönemde yapıcı bir siyasi yaklaşımın benimsenebileceği anlaşılmaktadır.

“

Türkiye, Vilnius'taki NATO zirvesini yeni bir başlangıç olarak değerlendirmek istemiştir. Bu noktada Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda üstü kapalı olarak öne sürülen siyasi gerekçelerin ortadan kaldırılması konusunda Cumhurbaşkanı Erdoğan olumlu mesajlar vermiştir. İsveç, ABD ve Yunanistan ile ikili sorunların çözümüne yönelik politikaların benimsenmesi ve Ankara'nın Batı güvenlik mimarisindeki konumunun yeniden teyit edilmesi gibi gelişmeler bu anlamda büyük önem arz etmektedir.

”

NATO zirvesi aynı zamanda Türkiye-AB ilişkileri açısından da önemli gelişmelere sahne olmuştur. Uzun dönemdir AB'ye üyelik konusunda Brüksel'in ayak sürüyen politikalarına maruz kalan Türkiye, Vilnius'taki NATO zirvesini yeni bir başlangıç olarak değerlendirmek istemiştir. Bu noktada Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda üstü kapalı olarak öne sürülen siyasi gerekçelerin ortadan kaldırılması konusunda Cumhurbaşkanı Erdoğan olumlu mesajlar vermiştir. İsveç, ABD ve Yunanistan ile ikili sorunların çözümüne yönelik politikaların benimsenmesi ve Anka-

ra'nın Batı güvenlik mimarisindeki konumunun yeniden teyit edilmesi gibi gelişmeler bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Bu gelişmeler her ne kadar Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkileriyle ilgiliymiş gibi gözükse de Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini de gündeme getiren gelişmeler olarak görülmüştür. Özellikle İsveç'in Türkiye'ye sağlayacağı desteğin ardından, NATO Genel Sekreteri Stoltenberg ve ABD Başkanı Biden gibi etkili isimlerin Türkiye'nin üyelik isteğini desteklediklerini açıklamaları, Türkiye'nin AB ile müzakerelerde elini güçlendiren bir faktör olarak görülebilir.

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik başlattığı savaş ve Batı ülkeleri ile Rusya arasındaki ilişkilerde Türkiye'nin pozisyonu göz önünde bulundurulduğunda, NATO Zirvesi'nin ve zirvede yaşanan gelişmelerin Türkiye-Rusya ilişkileri açısından da kritik sonuçları olabilecektir.

ZİRVENİN TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Bu gelişmeler ışığında değerlendirildiğinde, NATO-AB ve ABD gibi Batılı bölgesel/uluslararası örgüt ve aktörler ile geliştirilen ilişkiler Türkiye açısından stratejik tercihlerin yapıldığını ve Vilnius Zirvesi'nin bu mesajların güçlü biçimde duyurulduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, Türkiye geçtiğimiz günlerde NATO zirvesi öncesinde Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski'yi ağırlaması ve ardından NATO zirvesinde

de "Ukrayna'nın NATO üyesi olmayı hak ettiğini" açıklaması da Ankara'nın elini güçlendiren bir politik tutum olarak görülebilir.

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik başlattığı savaş ve Batı ülkeleri ile Rusya arasındaki ilişkilerde Türkiye'nin pozisyonu göz önünde bulundurulduğunda NATO zirvesinin ve zirvede yaşanan gelişme-

lerin Türkiye-Rusya ilişkileri açısından da kritik sonuçları olabilir. Türkiye, tarih boyunca çeşitli sorunlar yaşamış olsa da Rusya ile mesele odaklı bir strateji izleyerek önemli iş birlikleri kurmuştur. Bu çerçevede son yıllarda iki ülke önemli bir siyasi, askerî ve ekonomik ortaklık kurmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Türkiye gerek Vladimir Putin ile gerekse Vo-

Iodimir Zelenski ile görüşmeler gerçekleştirmiş, iki ülke dışişleri bakanları Sergey Lavrov ve Dmitro Kuleba'yı Türkiye'de bir araya getirmiş ve BM ile birlikte Tahıl Koridoru Anlaşması'nı gerçekleştirmişti. Dolayısıyla Türkiye'nin bir NATO üyesi olarak Batı ve Rusya arasında bir köprü hâline gelmesi, hem Batı hem de Rusya ile ilişkilerini güçlendirmiştir. Her ne kadar

NATO zirvesinin ardından Kremlin Sözcüsü Dmitri Peskov'un Türkiye aleyhinde değerlendirilebilecek açıklamaları olsa da Türkiye-Rusya iş birliği, konjonktürel meselelerden ziyade daha kalıcı zemine oturmuş bir ilişki tipini ifade etmektedir. Aynı zamanda, Türkiye'nin NATO ile ilişkilerini güçlendirmesi, Türk dış politikasının "Batı'ya yönelmesi" gibi argümanlar

ile açıklanmasını gerektirmemektedir. Türkiye, 1952 yılından bu yana NATO üyesi olarak yetki, görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte ve Türk dış politikasında da çoğu dönemde NATO müttefiklerinin desteğini alamamasına rağmen NATO çıkarları için farklı coğrafyalarda mücadele etmektedir.

Yeni dönemde Türk dış politikasının Batı-Doğu gibi dikotomilere hapsolmeden bir taraftan Rusya ile siyasi/askerî/ekonomik ilişkilerini geliştirdiği ve bu çerçevede bölgesindeki sorunlara karşı arabuluculuk/kolaylaştırıcılık faaliyetlerine devam ettiği, bir taraftan ise NATO, AB gibi Batılı yapılanmalarla kurumsal ilişkilerini en üst düzeye çıkardığı bir dönem olacaktır.

Sonuç olarak yeni dönemde Türk dış politikasının Batı-Doğu gibi dikotomilere hapsolmeden bir taraftan Rusya ile siyasi/askerî/ekonomik ilişkilerini geliştirdiği ve bu çerçevede bölgesindeki sorunlara karşı arabuluculuk/kolaylaştırıcılık faaliyetlerine devam ettiği, diğer taraftan ise Batılı kurumlar NATO/AB gibi yapılanmalarla da kurumsal ilişkilerini en üst düzeye çıkardığı bir dönem olacaktır. Türkiye, gerek siyasi/askerî gerekse de tarihî kapasitesinin sağladığı imkânlar doğrultusunda ikilemler değil çözümler üretmiş ve gelecekte de üretmeye devam edecek bir siyasi iradeye ve dış politikaya sahiptir. ■